

CONTRIBUȚII PRIVIND MIGRAȚIA SITARILOR (*SCOLOPAX RUSTICOLA* L.) ÎN DELTA DUNĂRII

Kiss J. Botond, cerc. șt. pr.

Sitarul (*Scolopax rusticola* L.) — precum ne dezvăluie săpăturile arheologice în diferite peșteri locuite de omul paleoliticului — a fost vînat chiar din pleistocen, dar importanța cinegetică i se atribuie abia de cîteva sute de ani, după răspîndirea armelor cu alice (14). De atunci, pînă în zilele noastre, s-au scris foarte multe studii legate de această specie, însă fără a completa toate lacunele privind pasărea ruginic. Țara noastră, fiind situată la întretăierea marilor drumuri de migrație și în partea sudică a arealului de cuibărit, găzduiește sitari mulți, a căror vîinare este deja o tradiție (15). Totuși, literatura noastră cinegetică și ornitologică nu este atît de bogat privind sitarul, decît cea referitoare la alte specii. Posedăm date puține — și de multe ori contradictorii — și din Delta Dunării, loc renumit datorită abundenței sitarilor în timpul pasajului.

Delta oferă posibilități optime unui popas prelungit, pînă la instalarea țărilor mari, în drumul sitarilor, către cartierele de iernare în jurul Mediteranei. Grindurile păduroase, zăvoaiele Dunării, uneori și stufărișul, le asigură adăpostul și hrana necesară, de aici și abundența lor remarcabilă în timpul toamnei. Foarte mulți autori indică această zonă, ca loc important de haltă în drumul sitarilor, dar sînt puține relatări cifrice privind această specie greu de observat. La sfîrșitul deceniului 1920—1930 se citează numai într-un singur sezon împușcarea a 51.000 ex. din toată Dobrogea (15), iar o antologie din 1958 ne arată că „...nu sunt excepționale tablouri de 30—40 sitari într-o zi de vînătoare“ (16).

În cele ce urmează, încercăm să prezentăm observațiile noastre în intervalul 1968—1973 (migrația de primăvară) și 1970—1974 (migrația de toamnă). Observațiile noastre au fost efectuate în marea majoritate în apropierea orașului Tulcea. În lucrările de teren ne-am folosit de un prepelicar de rasă „vizsla“ maghiară, care a depistat peste 80% din sitarii observați. Materialul de față cuprinde numai păsările stîrnite de noi, la care am avut certitudinea zonei de staționare și care se prezintă precum urmează :

(Figura 1 și Figura 2.)

Specificăm, că păsările au fost observate în majoritatea cazurilor (peste 75%) la marginea pădurilor, pe lîngă drumuri și poteci, în apropierea grămezilor de crengi etc. Credem că acest lucru se datorește abundenței microfaunei solului în zonele de contact. [Studiul hranei exemplarelor colectate s-a materializat în alte cîteva studii (7, 8, 9)].

Din tabelul privind repartitia sitarilor pe asociatii vegetale (Fig. 1) se poate constata, ca majoritatea covarsitoare (83,750/0) a fost observata in paduri plantate si nu in biotopi cu vegetatia spontana. De asemenea, 64,170/0 a fost inregistrata in lunca Dunarii si numai restul de 35,810/0 inafara acestei zone. Ceea ce privesc preferinta lor in unii ani pentru plantatiile de dealuri (1972, 1974), aceasta se datoreste inundațiilor din toamnele respective, cind padurile inundabile din lunca Dunarii au fost acoperite.

Referitor la repartitia sitarilor pe diferite perioade de migratie, le-am grupat pe decade si ani, omind observatiile din ianuarie-februarie, care se refera la eventualitatea iernarii speciei, problema preconizata pentru a fi tratata intr-un alt studiu. Redam mai jos rezultatele observatiilor noastre :

(Figura 3 și Figura 4.)

In timpul toamnei s-a cantarit greutatea a 64 sitari colectati in lunile octombrie-decembrie, precum urmeaza :

Sex	Nr. ex.	Greut. max. (g)	Greut. min. (g)	Medie (g)
♂	30	387	246	320,7
♀	29	385	252	327,1

Raportul intre sexe l-am stabilit pe baza disectiei a 77 ex., din care 42 masculi si 35 femele, deci cu proportia de 1,2/1 in favoarea masculilor.

Daca pasajul de toamna prin delta este destul de puternic chiar si in zilele noastre, migratia de primavara mult timp a fost neglijata si chiar negata de catre majoritatea observatorilor (3, 11, 13, 17). Am demonstrat in alte lucrari (6, 9) existenta drumului sitarilor primavara in Dobrogea de nord, chiar si deasupra marii. Redam mai jos observatiile noastre, pe asociatii vegetale in 1968—1973 (in primavara 1974 nu am observat nici un ex.) :

— Paduri inundabile de plop hibridi, cu sau fara subarboret	24 ex
— Paduri naturale, inundabile, de salcie, cu si fara subarboret :	16 "
— Plantatii mixte de salcim, maclura, frasin, salcioara etc.	13 "
— Paduri mixte de ses, neinundabile	7 "
— Paduri tip hasmac (Insula Letea)	5 "
— Insula de nisip, in marea (Sacalin)	3 "

TOTAL EX. OBSERVATE

68

Din 14 ex. disecate, 3 s-au dovedit de a fi femele si 11 masculi. 12 pasari au fost cantarite. 10 masculi au avut greutatea intre 265 si 360 g, in medie 315 g, iar cele doua femele au avut 300, resp. 306 g. Primul exemplar de primavara a fost observat la 3 martie (1973) si ultimul la 5 aprilie (1969).

Cuibaritul sitarilor in padurile nord-dobrogene este o problema insuficient lamurita si in prezent. Existenta lui fiind presupusa de Almasy (1), semnalat ca sigur de Dombrowski (4) si Floericke (5), acesta din urma indica chiar o forma mai mare si mai sura, clocitoare in padurile Babadagului si Ciucurovei. Precum s-a stabilit intr-o lucrare mai recenta si foarte bine documentata (10), observatii noi in acest sens lipsesc cu desavirsire. Dar oare din perioada de activitate a celor doi autori care afirma existenta cuibaritului in Dobrogea de nord, avem observatii concrete (ponte sau pui nezburatori, indicatia unei date sau unui loc exact unde a cuibarit sitarul) ? In literatura accesibila, consultata de noi, nu am gasit asemenea indicatii. De asemenea, in aproape 10 ani de activitate ornitologica in Dobrogea de nord, nu am observat, nu ne-a fost semnalat cuibaritul acestei specii. Consideram in consecinta, ca este vorba si aici de perpetuarea unor erori preluate fara prea mult discernamint, fapt constatat si criticat si de alti autori, mai prestigioși (2, 12).

Din cele aratate mai sus, atribuim o importanta mai mare urmatoarelor aspecte :

— Pasajul de toamnă începe de obicei în primele zile ale lunii octombrie și ține pînă în ianuarie, avînd intensitatea maximă aproximativ în ultima decadă din octombrie ;

— Migrația de primăvară începe în prima parte ale lunii martie și durează cca o lună, fiind mai puțin intensă, decît cea de toamnă ;

— Față de datele din literatură, se poate constata o diminuare îngrijitoare a sitarilor ;

— Sitarii acceptă și asociațiile vegetale artificiale, înregistrînd marea majoritate a lor în plantații ;

— Datorită regimului lor trofic, sitarii sînt strîns dependenți de fluctuațiile climatice (datorită prelungirii toamnei dobrogene pînă în ianuarie, în lucrarea de față am tratat și decembrie, ca lună de toamnă) ;

— Nu am găsit dovezi pentru atestarea cuibăritului sitarilor în Dobrogea de nord.

Ținînd seama de faptul, că efectivele sitarilor sînt într-un regres continuă și totuși sînt vînați pe întreaga suprafață a răspîndirii lor, că au o importanță contribuție la combaterea biologică a dăunătorilor forestiere, sîntem în pădure, că necesită o protecție mai mare decît cea acordată de legislația noastră cinegetică, care permite vînătoarea lor din septembrie pînă la 30 aprilie, deci 8 luni, un sezon m i lung, decît la oricare altă specie, înafara răpitoarelor. Considerăm, că este necesară limitarea perioadei de vînătoare cel puțin de la 15 octombrie la 31 noiembrie și de la 1 martie la 15 aprilie, admițînd în sezonul prevernal numai vînătoarea la pîndă, mai puțin distrugătoare, decît celelalte modalități folosite. De asemenea, menținerea în starea naturală a unor porțiuni de pădure (Fig. 5 și Fig. 6.) ar fi o măsură binevenită nu numai pentru sitari, ci și pentru o multime de specii de păsări folositoare, cu evident rol pozitiv în ecosisteme deltaice. Fără luarea unor restricții, nu numai locale, fauna noastră va fi mai săracă în curînd cu această specie.

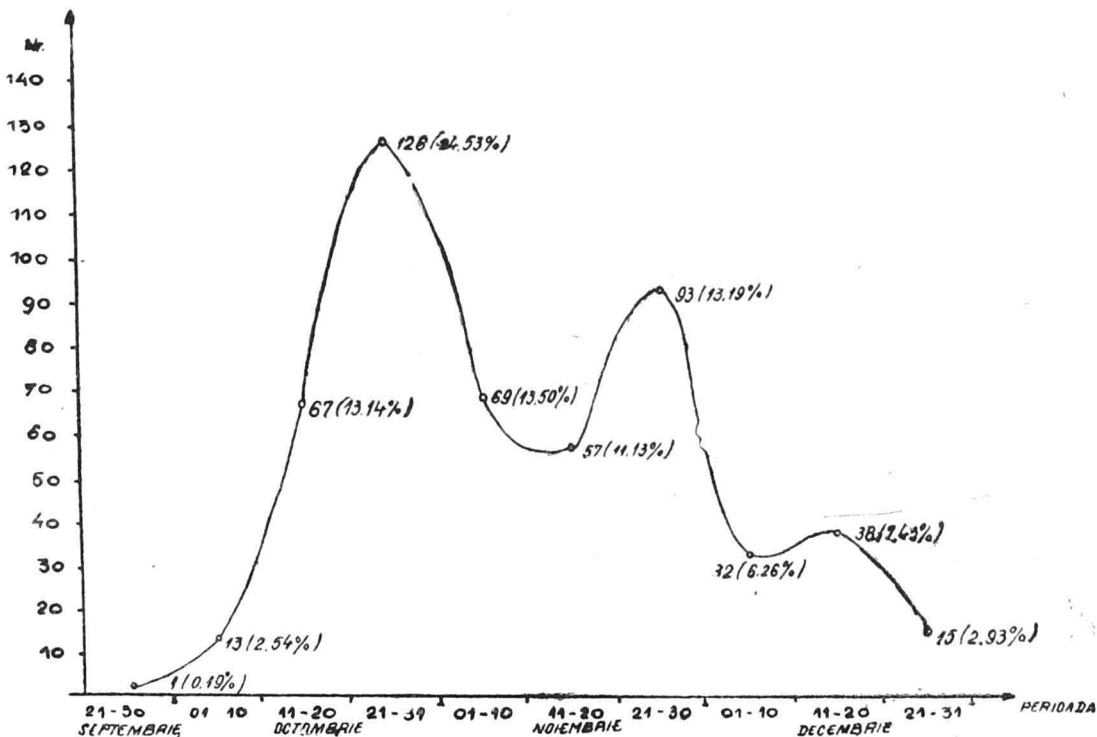


Fig. 4. Repartiția pe decade a sitarilor (*Scolopax rusticola*) observați în timpul migrației de toamnă (1970—1974)

Fig. 1

Repartiția pe asociații vegetale a sitarilor (*Scolopax rusticola* L.)
observați în perioada migrațiilor de toamnă (1970—1974)

Nr. crt.	Asociații vegetale	1970		1971		1972		1973		1974		Total	
		Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
1.	Plantații de plop euramericani cu subarboret (<i>Amorpha</i>)	83	74,10	113	80,14	27	16,97	4	11,11	3	4,67	230	45,01
2.	Plantații mixte de dealuri (<i>Robinia Fraxinus, Gleditschia, Rhus</i>)	—	—	—	—	126	79,18	—	—	41	65,08	167	32,68
3.	Păduri de salcie inundabilă cu subarboret de ruși	9	—	4	2,83	—	—	14	38,88	13	20,63	40	7,82
4.	Păduri de salcie inundabile fără subarboret	10	—	2	1,41	1	0,62	14	38,88	—	—	27	5,28
5.	Plantații de frasin americani cu semințș natural	6	—	15	10,83	—	—	3	8,33	—	—	24	4,69
6.	Alte habitate diferite (păduri naturale de dealuri etc)	—	—	4	2,83	5	3,14	1	2,77	6	9,52	16	3,13
7.	Plantații de plop fără subarboret	4	—	3	2,12	—	—	—	—	—	—	7	1,37
	TOTAL	112	100	141	100	159	100	36	100	63	100	511	100

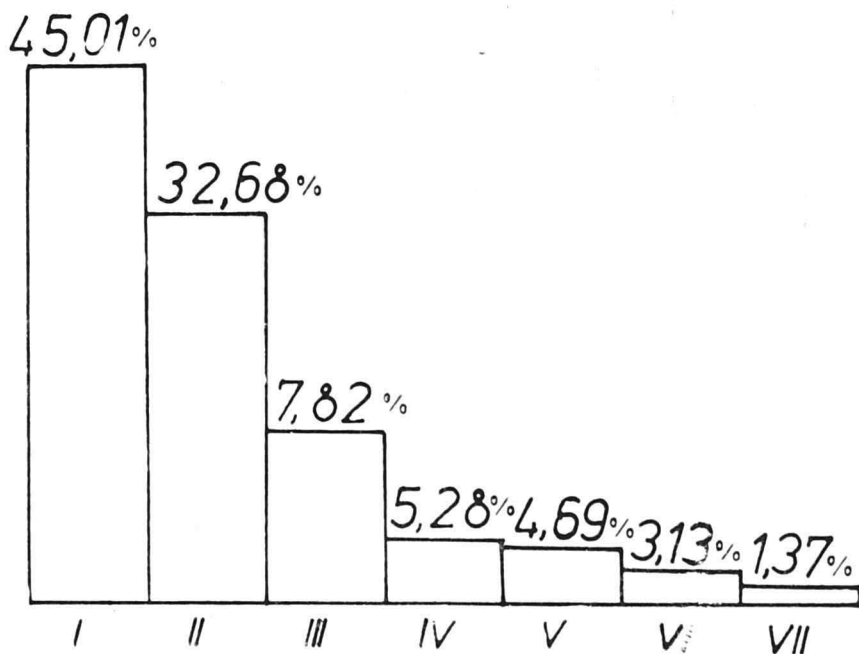


Fig. 2

REPARTIȚIA PE ASOCIAȚII VEGETALE A
SITARILOR SCOLOPAX RUSTICOLA L.)
OBSERVAȚI ÎN PERIOADA MIGRAȚIILOR
DE TOAMNĂ 1970-1974

- I - PLANTAȚII DE PLOPI EURAMERICANI CU SUBARBORET
- II - PLANTAȚII MIXTE DE DEALURI
- III - PADURI DE JALCIE INUNDAȚILE CU SUBARBORET
- IV - PADURI DE JALCIE INUNDAȚILE FARA SUBARBORET
- V - PLANTAȚII DE FRASINI EURAMERICANI CU SEMINȚIS NATURAL
- VI - ALTE HABITATE DIFERITE
- VII - PLANTAȚII DE PLOPI FARA SUBARBORET

Fig. 3

Repartiția pe decade ale sitarilor (*Scolopax rusticola* L.)
observați în timpul migrației de toamnă (1970—1974)

Nr. crt.	Decada	1970		1971		1972		1973		1974		Total	
		Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
0.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1.	21—30 septembrie	—	—	—	—	—	—	1	2,77	—	—	1	0,19
2.	01—10 octombrie	—	—	6	4,25	—	—	7	19,44	—	—	13	2,54
3.	11—20 octombrie	—	—	34	24,11	30	18,87	—	—	3	4,76	67	13,14
4.	21—31 octombrie	12	10,71	33	23,40	59	37,10	22	61,11	—	—	126	24,53
5.	01—10 noiembrie	6	5,26	10	7,09	42	26,41	5	1,39	6	9,53	69	13,50
6.	11—20 noiembrie	10	8,93	13	9,21	22	13,38	—	—	12	19,04	57	11,13
7.	21—30 noiembrie	37	33,03	26	18,43	4	2,51	1	2,77	25	39,68	93	18,19
8.	01—10 decembrie	22	19,63	4	2,83	2	1,25	—	—	4	6,35	32	6,20
9.	11—20 decembrie	12	10,71	13	9,21	—	—	—	—	13	20,63	38	7,43
10.	21—30 decembrie	13	11,60	2	1,41	—	—	—	—	—	—	15	2,93
	TOTAL	112	100	141	100	159	100	36	100	63	100	511	100

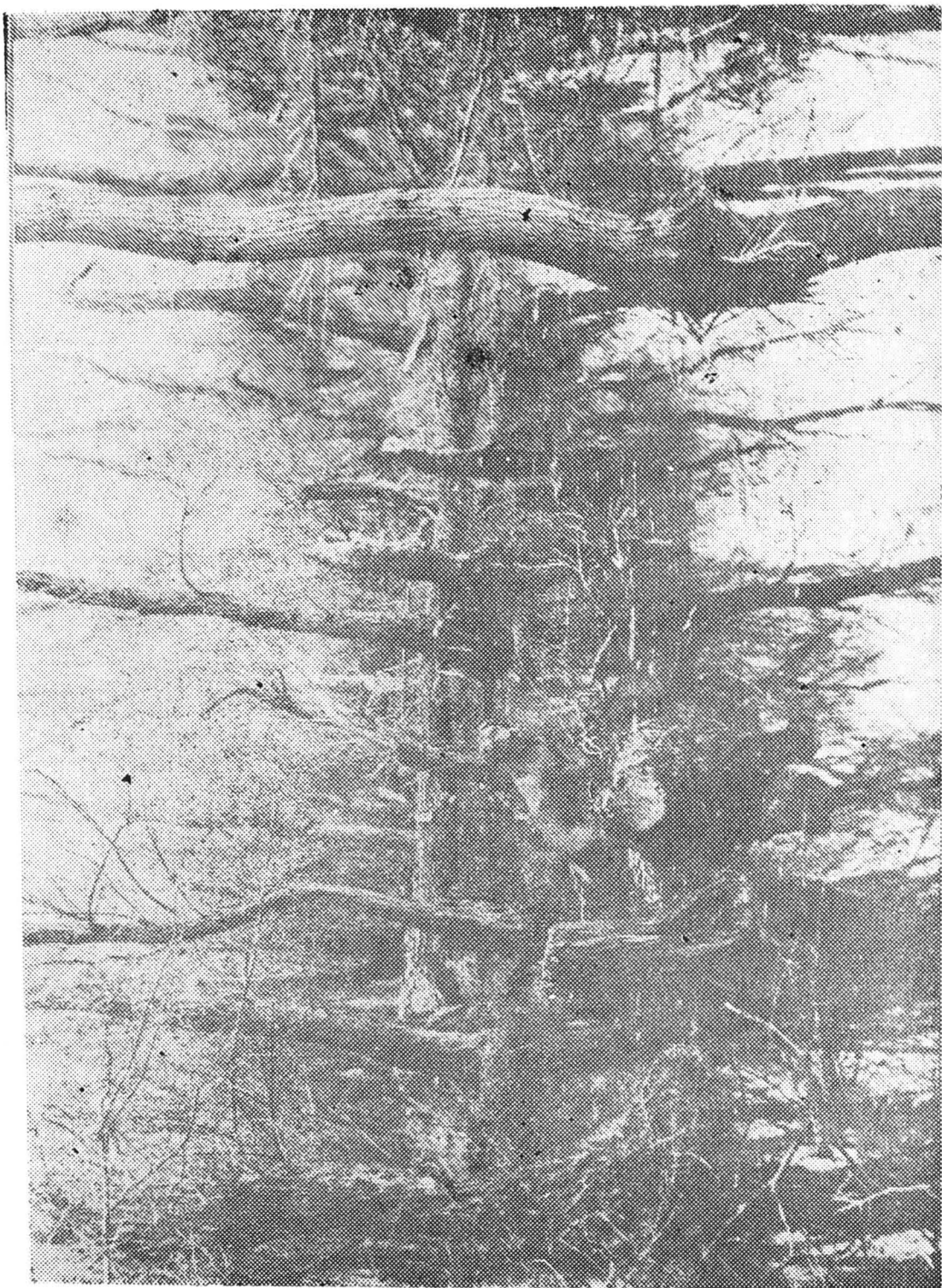


Fig. 5. Păduri în lunca Dunării.

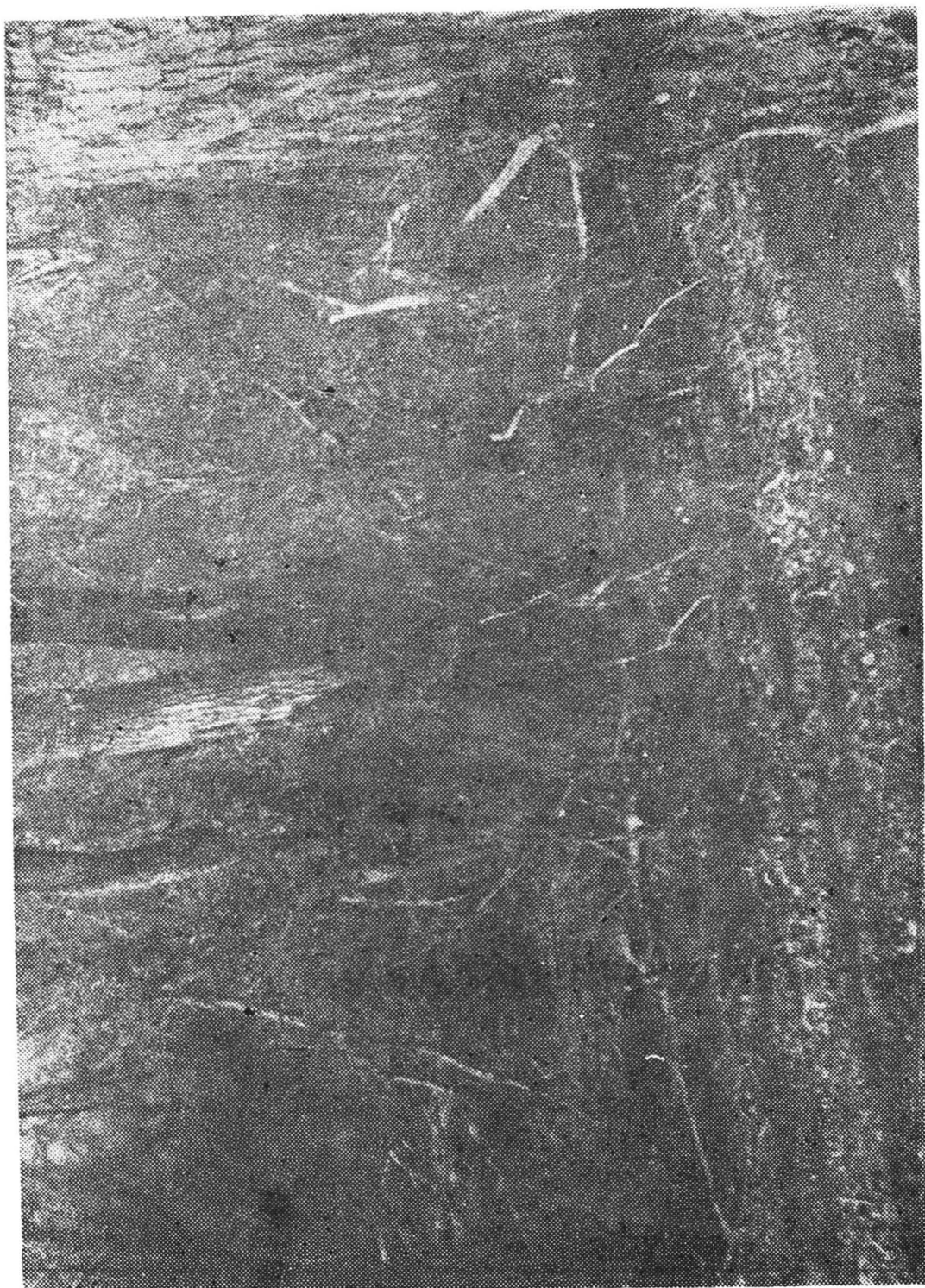


Fig. 6. Păduri inundabile în lunca Dunării.

RÉSUMÉ

Le Delta du Danube joue un rôle important dans la migration des becasses. Pendant les automnes des années 1970—1974 l'auteur a signalé le passage de 511 becasses et durant les printemps des années 1968—1973 seulement 68.

Les exemplaires d'oiseaux notés au cours des mois de janvier et de février ne sont pas présentés dans cette étude. Plus de 80% du nombre des becasses ont été dépistés à l'aide d'un chien d'arrêt de la race „Vizsla” d'origine hongroise.

Les exemplaires ont été groupés et enregistrés selon les zones de végétation (figure 1 et 2) d'où ils ont été effarouchés.

1. Plantations de peuplier seuroaméricains à sous-plant (en spécial *Amorpha*).

2. Plantations mixtes de colline formées surtout de *Robinia*, *Fraxinus*, *Eleagnus*, *Rhus*, etc.

3. Forêts de saule, inondables à sous — plant de ronces (*Rubus*).

4. Forêts de saule, sans sous — plant.

5. Forêts de frênes américains à sous-plant naturel.

6. D'autres habitats (forêts naturelles de colline, etc.

7. Plantations de peupliers sans sous — plant.

Le tableau indique que 83,75% du nombre total d'exemplaires ont été signalés dans les plantations. Pour les années 1970 et 1974 on remarque une option pour les forêts de colline. Ce fait est dû aux inondations qui ont submergé les bocages du Danube.

On a fait une répartition des oiseaux par décades (Figure 3 et 4).

Les exemplaires pris ont été disséqués et on a établi les sexes des 91 exemplaires. Pour 77 exemplaires d'automne on a découvert 42 mâles et 35 femelles. Après avoir pesé 35 mâles et 29 femelles on a établie le poids moyen de 320,7 grammes pour les mâles et de 327,1 grammes pour les femelles.

Durant le printemps on a pris seulement 11 mâles et 3 femelles.

Aucune preuve ne témoigne conformément à la bibliographie, l'existence des nids de cette espèce dans les forêts du nord de la Dobroudja.

La bibliographie et les remarques sont pauvres en précisions sur ce sujet.

Cette étude s'arrête plus longuement aux aspects suivants :

— Les passages d'automne commencent les premiers jours du mois d'octobre, atteignant la plus grande intensité à la fin de ce mois, et dure jusqu'au mois de décembre ;

— La migration de printemps, beaucoup plus faible, se place le long du mois de mars.

— On constate une dynamique régressive très accentuée de l'espèce ;

— Les biotopes artificiels (les plantations) sont de bons lieux d'arrêts.

— La migration, grâce au régime trophique des becasses, est en étroite concordance avec les phénomènes météorologiques.

— Il n'y a aucune trace ni dans les bibliographies, ni dans les endroits respectifs qui témoignent l'existence des nids de becasse dans le nord de la Dobroudja.

Aux conclusions on indique d'assurer la protection de cette espèce ;

Raccourcir la saison de la chasse de 8 à 3 mois et chasser à l'aide des pièges le printemps s'imposent comme mesures de protection.

BIBLIOGRAFIE

1. Almásy, G. V. (1898) : Ornitologische Recognoscierung der rumänischer Dobrudscha. Aquila, An. 5, Nr. 1—3.

2. Cătuneanu, I. I. (1973) : Păsările râpitoare din Dobrogea de nord și situația lor actuală. Peuce III., Tulcea.

3. Cotta, V., Bodea, M. (1969) : Vinatul României. București, Ed. Agro-Silvică.

4. Dombrowski, R. (1912) : Ornithologia Romaniae. Bucarest.

5. Floericke, K. (1918) : Forscherfahrt in Feindesland. Kosmos II., Stuttgart.

6. Kiss, J. B. (1971) : Primăvara sînt sitari în deltă ? Vin. și pesc. 3.

7. Kiss, J. B., Sterbetz, I. (1973) : Beiträge zur Ernährung der Waldschnepfe. Vögel der Heimat, 4.

8. Kiss, J. B., Sterbetz, I. (1973) : Date privind hrana naturală a sitarului în Dobrogea de nord, în timpul migrației de toamnă. Revista Pădurilor, Nr. 10.

9. Kiss, J. B. (1974) : Date privind migrația de primăvară a sitarului prin Delta Dunării. Revista Pădurilor, Nr. 7.

10. **Paşcovschi, S.** (1973) : Unele aspecte biogeografice ale pădurilor Nord-dobrogene. Peuce III., Tulcea.
11. **Rosetti-Bălănescu, C.** (1957) : Păsările vânătorului, III. Ed. A.G.V.S.P., Bucureşti.
12. **Rosetti-Bălănescu, C.** (1973) : Despre prezenţa marmotei în Carpaţii româneşti. Ocrotirea Naturii, Nr. 2.
13. **Rudescu, L.** (1958) : Migraţia păsărilor, Bucureşti.
14. **Szabolcs, J.** (1971) : Az erdei szalonka. Mez. gazd. Kiadó, Budapest.
15. **Vasiliu, G. D.** (1940) : Contribuţii la cunoaşterea valorii economice a vînatului nostru. Carpaţi, Nr. 2.
16. +++++(1958) : Din viaţa Deltei Dunării. Ed. A.G.V.P.S., Bucureşti.
17. +++++(1972) : Sitarul. Vîn. şi pesc. sport., Nr. 3.